מנורת המאור — ד' דרך ארץ של נשים

השער הרביעי: בדרך ארץ הראוי לנהוג בו הנשים

לעולם תשתדל האשה להיות צנועה, צדקת, וכשרה, נאה במעשיה, חסידה עם בעלה ועם בניה. כדגרסי' במדרש כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל, בשעה שנצטווה משה רבי' ע"ה לאמר תחלה לבית יעקב, והם הנשים, נצטווה לאמר להן ראשי פרקים ודברים קצרים, שהן משיגות להבין. ולמה נצטווה לדבר עם הנשים תחלה, מפני שהן שולחות בניהן לבית הסופר, ומשימות עיניהן שיעסקו בתורה, ומרחמות עליהם בבואם מבית הסופר, ומושכות לבם בדברים טובים, ושומרות אותן שלא יתבטלו מן התורה, ומלמדות אותן יראת חטא בילדותן, ונמצאו הנשים הצדקניות סבה לתורה וליראה. וכאשר יבואו בעליהן ממלאכתם, והם יגעים ויעפים, יזכירום לקבוע עתים לתורה, ולתת צדקה.

ותהיה זהירה להיות שלום בינה ובין אישה, ותהיה לו אהובה ורצויה. ותהיה זהירה להתפלל ערב ובקר וצהרים, ובסוף התפלה תכוין לבה בתחנונים לפני הב"ה על בניה ועל בנותיה, שיהו יראי שמים ועוסקין בתורה ובמצות. כי זכותה של אשה לעולם הבא הוא שיהיו בניה עובדים את השם ית' שמו ועושים רצונו. וכשהיא בבית עולמה, ובניה עוסקין בתורה ובמצות, יחשב לה כאלו היא בחיים ועושה כל המצות, ותהיה במעלות עליונות לעולם הבא. וכשהיא נותנת צדקה, תתפלל באותה שעה בידים [נקיות] שיהיו בניה יראי שמים ומצליחים בתורה ובמצות, מפני שתפלתו של אדם [נשמעת] בשעה שהוא עושה מצוה. ולא תצא מדלתי ביתה אלא לצורך גדול, שהאשה היצאנית חוטאת ומחטיאה אחרים. כיצד חוטאת, הנשים דעתן קלה עליהן, ואיפשר שתראה אנשים בשוק, ותחמוד אותם בלבה, ותבא לידי הרהורים רעים, ואיפשר לידי מעשה. ומחטיאה לאחרים כיצד, כשם שחומדת האנשים איפשר שיחמדו אותה. וגרסי' בבר"ר ומלאו את הארץ וכבשוה, [מלמד], שהאיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק, שכל אשה שתצא לשוק סופה ליכשל, ומעשה דינה יוכיח.

וגרסי' במדרש תנחומא ותצא דינה, ז"ש הכתוב כל כבודה בת מלך פנימה. א"ר יוסי, כשהאשה מצנעת עצמה בתוך הבית, ראויה שתנשא לכהן גדול, ותעמיד כהנים גדולים, שנא' כל כבודה בת מלך פנימה. אם תכבד עצמה בתוך הבית, ממשבצות זהב לבושה, תנשא למי שכתוב בו ושבצת הכתונת שש. א"ר פנחס בר חמא, בזמן שהיא צנועה בתוך הבית, כשם שהמזבח מכפר, כך היא מכפרת על ביתה, שנא' אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך, תעמיד בנים משוחים בשמן המשחה סביב לשולחנך. אבל אשת כסילות הומיה פתיות ובל ידעה מה, השה אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה, יצאנית ואינה מצנעת עצמה ואינה מתביישת, אפי' לעם הארץ אינה ראויה לינשא.

וצריכה האשה להיות נאה במאכלה ובמשקה ובמעשה ידיה. במאכלה כיצד. לא תהא גרגרנית, ולא תאכל יותר מדאי, ולא תאכל דברים הרעים לחלב. כדגרסי' במ' כתובות בפרק אע"פ, ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב, מאי נינהו, אמ' רב הונא, קישות וחזית ודגים קטנים ואדמה. פי' אדמה, יש נשים שאוכלות נתר ועפר. אמ' אביי, אפי' קרא, פי' דלעת. רב פפא אמ', אפי' קורא וכופרא. פי' קורא, רך

שבדקל, כופרא, תמרים שלא בשלו כל צרכן. רב אשי אמ', אפי' כסא דהרסנא, פי' כוס מים מלא ציר, והם המים המלוחים. מניהו פסקא חלבא, מניהו עכרא חלבא. דמשמשא ביני רחיא, הוו לה בני נכפה. דמשמשא על ארעא, הוו לה בני שימוטי. פי' צוארם ארוך יותר מדאי. דדרכא אדמה דחמרא, פי' דם החמור, הוו לה בני גבנאי, פי' בעלי גרב. דאכלא חרדלא, הוו לה בני זלזלני, פי' זלזלני, [רעבתנים], כמו זולל וסובא. דאכלא תחלא, הוו לה בני דולפני, פי' שמזלגין עיניהם דמעות תמיד. [דאכלא מוניני, פי' דגים קטנים, הוו לה בני מציצי עינא, פירוש שבולטין עיניהם חוץ לגלגלותם]. דאכלא גרגושתא, הוו לה בני מכוערי. פי' גרגושתא, העפר האדום. [דשתיא שכרא, הוו לה בני אוכמא. דאכלא בשרא ושתת חמרא, הוו לה בני בריי]. דאכלא ביעי, [הוו לה בני עיננ, פי' עיניהם יפים. דאכלא כרפסא], הוו לה בני זיותני, פי' יפים ונאים, דאכלא כוסברתא, הוו לה בני בשראני, פי' בעלי בשר. דאכלא אתרוגא, הוו לה בני ריחני. ברתיה דשבור מלכא אכלה בה אימא אתרוגא, והוו מסקי לה לאבוה בריש ריחני.

במשקה [כיצד. לא תשת האשה משקים הרעים, המפסידים את החלב, כגון שכר, וכיוצא בו], דתניא שתת חמרא, הוו לה בני אוכמי. [ולא תשתה יין, אלא כוס אחד בלבד, בשעת אכלה, כדגרסי' במסכת כתובות] תאנא כוס אחד יפה לאשה, שנים ניוול הוא לה, שלשה תובעת בפה, ר"ל תשתכר, ותהפך לדעת אחר, ותובעת התשמיש בפה, ארבעה, אפי' חמור תובעת בשוק ואינה מקפדת. אמ' רבא, לא שאנו אלא שאין בעלה עמה, אבל בעלה עמה, לית לן בה.

במעשה ידיה כיצד. צריכה האשה לפקוח עיניה מן השינה, ולנעור כפיה מן העצלות, ותשכיל לעשות חפצי ביתה וחפצי בעלה במהירות ובזריזות, בלא עצלות. ותעשה היא בעצמה. ואפי' היו לה כמה שפחות, תעשה בעצמה צרכי בעלה ובניה, כדי שלא תשב בטלה ותבא לידי שעמום, כמו שכתבתי למעלה בפרק נשואי אשה.

וארבעה שערים אלו שאמרתי בענין דרך ארץ, צריך תלמיד חכם ליזהר בכולן. לפי שהשער האמור בתלמיד חכם בענין דרך ארץ הוא חמור מכולם, ואם הוצרך להזהר בשלו שהוא חמור, כ"ש באחרים, שהם יותר קלים. ואם הזקנים יחמירו על עצמן, ויזהרו בדרך ארץ שלהם ושל תלמידי חכמים, שהוא חמור משלהם, הרי אלו משובחים. כ"ש שצריכין ליזהר בדרך ארץ של אנשים ושל נשים, שהן קלים יותר משלהם. ואם האנשים יחמירו על עצמם, ויזהרו בדרך ארץ שלהם ושל זקנים, שהוא חמור יותר משלהם, הרי אלו משובחים. כ"ש אם יזהרו בשל תלמידי חכמים, שהוא יותר חמור משל זקנים, ואין צריך לומר שצריכין ליזהר בדרך ארץ של נשים, שהוא יותר קל משל אנשים. ואם הנשים החמירו על עצמם, ונזהרו בשל בעלי בתים, שהוא חמור יותר משלהן, הרי אלו משובחות. כ"ש אם יזהרו בשל זקנים, כ"ש אם יזהרו בשל תלמידי חכמים. נמצא, שצריכין תלמידי חכמים ליזהר בדרך ארץ של ארבעה אלו שערים, בשלהן, ובשל זקנים, ובשל אנשים, ובשל נשים. והזקנים צריכין ליזהר בשלשה שערים, בשלהן, ובשל אנשים, ובשל נשים. והאנשים צריכין ליזהר בשני שערים, בשלהן ובשל נשים. והנשים צריכות ליזהר בשער אחד בלבד, שלהן. וכל הנזהר ועולה למדרגה של יותר חמורה ממנו הרי זה משובח.